

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з наукової роботи
Задорожний З.-М. В.

« 24 » 09 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
з дисципліни
«УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ»

рівень вищої освіти – третій (освітньо-науковий)
галузь знань – 07 Управління та адміністрування
спеціальність – 072 Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-наукова програма – Фінанси, банківська справа та
страхування

**СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСИЦПЛІНИ
«Управління фінансами в банківських установах»**

1. Опис навчальної дисципліни

Дисципліна - «Управління фінансами в банківських установах»	Галузь знань, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS - 5	Галузь знань 07 – „Управління та адміністрування”	Дисципліна за вибором аспіранта
Кількість залікових модулів – 2	Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»	Рік підготовки: Денна – 1 Заочна – 1 Семестр: Денна – 2 Заочна – 2
Кількість змістових модулів - 2	рівень вищої освіти – третій (освітньо-науковий)	Аудиторні години: денна – 30 год. заочна – 12 год.
Загальна кількість годин - 150		Самостійна : денна –120 год. заочна – 138 год.
		Вид підсумкового контролю: денна - залік заочна - залік.

2. Мета і завдання вивчення дисципліни.

2.1. Мета вивчення дисципліни.

Метою дисципліни «Управління фінансами в банківських установах» є формування в аспірантів системи знань з теорії та практики управління фінансовими потоками, активами і пасивами, прибутковістю та ризиками банку, формування у них уміння використовувати й адаптовувати отримані знання до конкретних виробничих ситуацій, зокрема проводити дослідження, генерувати нові ідеї, здійснювати інноваційну діяльність; здійснювати

самостійне дослідження та презентувати його результати з вмінням виокремлювати особистий внесок; демонструвати навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань, оцінювати результати автономної роботи і нести відповідальність за особистий професійний розвиток; обирати методи адаптації та напрями використання міжнародних стандартів та нормативів в професійній діяльності.

2.2. Передумови для вивчення дисципліни.

Вивчення матеріалів курсу базується на фундаментальній підготовці з таких дисциплін: "Іноземна мова у наукових дослідженнях", «Податки і фіскальна політика», "Монетарне управління економікою" і тісно пов'язане з паралельним вивченням інших дисциплін, а саме: «Стратегія і тактика банківського маркетингу» та «Стратегія і тактика управління фінансами суб'єктів господарювання».

3. Програма навчальної дисципліни «Управління фінансами в банківських установах»

Змістовий модуль 1. Основи управління фінансами в банку

Тема 1. Основні засади фінансового менеджменту у банку

Предмет, метод та завдання дисципліни «Менеджмент у банку».

Напрями діяльності банківського менеджменту – фінансовий і організаційний. Основні функції і цикл банківського менеджменту. Функція планування, аналізу, організації, регулювання, мотивації і контролю. Фінансовий менеджмент та його місце у системі управління банком.

Інструментарій фінансового менеджменту у банку: методи, прийоми, засоби і форми досягнення цілей і завдань банку.

Основна мета фінансового менеджменту у банку – максимізація його ринкової вартості. Завдання менеджменту в банках у сучасних умовах. "Магічний трикутник" цілей банку. Кількісні та якісні показники, що характеризують результативність управління комерційним банком.

Банківський менеджмент в умовах сучасної економіки.

Література: [1- 3, 6-8].

Тема 2. Управління пасивами банку

Управління капіталом у банку. Суть і призначення банківського капіталу комерційного банку. Види банківського капіталу. Оцінка вартості капіталу банку. Проблема адекватності капіталу в контексті забезпечення фінансової стійкості банку. Новітні підходи до визначення адекватності банківського капіталу: Базельська конвенція і директиви ЄС. Методологія оцінювання капіталу комерційних банків. Визначення елементів власних коштів. Вимоги НБУ до капіталу комерційних банків України. Вплив вимог до капіталу на політику діяльності банку.

Управління мобілізацією банківського капіталу. Джерела зростання капіталу: їх переваги та недоліки. Залучення капіталу із внутрішніх джерел. Сучасні підходи до реалізації дивідендної політики у банківському менеджменті. Зовнішні джерела нарощування банківського капіталу. Емісія простих та привілейованих акцій, випуск субординованих боргових зобов'язань, продаж і здавання в оренду активів.

Суть та необхідність управління зобов'язаннями банку. Формування оптимальної структури зобов'язань банку. Розробка політики банку щодо мобілізації коштів. Фактори, що враховуються при залученні ресурсів.

Цінові і нецінові методи управління залученими ресурсами. Методи визначення витрат на банківські ресурси. Особливості управління запозиченими коштами банку. Основні джерела запозичення коштів для банківських установ. Позики в центральному банку. Міжбанківський ринок. Операції РЕПО. Міжнародні фінансові ринки. Ринок депозитних сертифікатів та комерційних паперів, позики в небанківському секторі.

Література: [7, 8, 11, 14, 17, 18, 20, 21, 23, 24].

Тема 3. Управління активами банку

Сутність і необхідність управління активами банку. Характеристика активів банку. Застосування різних видів активів у процесі забезпечення прибутковості та ліквідності комерційного банку.

Організаційна структура кредитування, функції її складових. Процес банківського кредитування. Освоєння ринку і кредитний аналіз. Цілі та кроки кредитного аналізу. Кредитна політика банку та її реалізація. Методи встановлення процентної ставки за кредитом: “вартість плюс”, “базова ставка плюс”, “надбавки”, “вартість-вигідність”. Чиста дохідність кредитної операції.

Управління інвестиційним портфелем банку. Інвестиційні стратегії в банку. Методи визначення дохідності та ризику цінних паперів. Методи управління інвестиційним горизонтом банківського портфеля цінних паперів.

Література: [7, 8, 11, 14, 17, 18, 20, 21, 25-27].

Змістовий модуль 2. Практичні аспекти до управління фінансами в банку

Тема 4. Управління активами і пасивами банку

Суть та зміст концепції інтегрованого управління активами та пасивами банку. Стратегії управління активами і пасивами банку. Збалансована і незбалансована стратегії управління активами і пасивами.

Аналітичний інструментарій управління активами і пасивами банку. Методи управління активами і пасивами. Методи структурного балансування: геп-метод, аналіз дюрації, імунізація, управління ліквідністю, валютний метчинг. Методи управління, пов'язані із позабалансовими видами діяльності: страхування, хеджування та інші.

Формування системи аналітичних показників при реалізації інтегрованого підходу до управління активами і пасивами. Система показників та критерії оцінки прибутковості банку. Абсолютні і відносні показники прибутковості.

Взаємозв'язок показників ефективності роботи банку. Показники ризикованості банку.

Організаційна структура управління активами і пасивами. Функції казначейства банку та Комітету з управління активами і пасивами (ALCO).

Література: [7-22].

Тема 5. Управління фінансовими ризиками банку

Основні види ризиків у банківській діяльності. Необхідність ідентифікації та оцінювання фінансових ризиків банку. Ринкові (цінові) ризики: ризик зміни валютних курсів, ризик позиції, сировинний ризик, ризик неплатоспроможності за деривативами. Кредитні ризики. Ризики ліквідності.

Ризик-менеджмент банку. Організація управління банківськими фінансовими ризиками. Системи управління фінансовими ризиками банку. Методи оцінки банківських ризиків. Методи управління кредитним ризиком банку. Мінімізація ринкових ризиків банку. Управління ризиком незбалансованої ліквідності банку. Основні інструменти хеджування банківських ризиків. Використання форвардних угод для хеджування фінансових ризиків банку.

Література: [7-22].

Тема 5. Управління ліквідністю банку

Поняття банківської ліквідності. Управління банківською ліквідністю, його етапи. Фактори, що впливають на потребу банку у ліквідних коштах. Ліквідна позиція банку. Розрив у ліквідності та його види. Причини кризи з ліквідністю.

Методи та інструменти управління ліквідністю комерційного банку. Стратегія трансформації активів. Стратегія запозичення ліквідних засобів. Стратегія збалансованого управління ліквідністю.

Способи визначення потреби в ліквідних коштах комерційного банку. Оцінка потреби в ліквідності за методом джерел і використання коштів, а також структури коштів. Використання коефіцієнтів для оцінки ліквідності банку.

Управління банківською ліквідністю на макрорівні. Нормативи ліквідності. Управління ліквідною позицією шляхом управління обов'язковими резервами.

Література: [7, 8, 11, 14, 17- 22].

4. Структура залікового кредиту з дисципліни «Управління фінансами в банківських установах»
денна форма навчання

	Кількість годин	
	Аудиторні години	Самостійна робота
Змістовний модуль 1. Основи управління фінансами в банку		
Тема 1. Основні засади фінансового менеджменту в банку	2	10
Тема 2. Управління пасивами банку	6	20
Тема 3. Управління активами банку	6	20
Змістовний модуль 2. Практичні аспекти до управління фінансами в банку		
Тема 4. Управління активами і пасивами банку	6	28
Тема 5. Управління фінансовими ризиками банку	6	22
Тема 6. Управління ліквідністю банку	4	20
Разом	30	120

заочна форма навчання

	Кількість годин	
	Аудиторні години	Самостійна робота
Змістовний модуль 1. Основи управління фінансами в банку		
Тема 1. Основні засади фінансового менеджменту в банку	2	16
Тема 2. Управління пасивами банку	2	26
Тема 3. Управління активами банку	2	26
Змістовний модуль 2. Практичні аспекти до управління фінансами в банку		
Тема 4. Управління активами і пасивами банку як важливий елемент менеджменту банківських ризиків	2	30
Тема 5. Управління фінансовими ризиками банку	2	20
Тема 6. Управління ліквідністю банку	2	20
Разом	12	138

5. Самостійна робота

№п/п	Тематика	К-сть годин/ денна	К-сть годин/ заочна
1	Фінансовий менеджмент та його місце у системі управління банком.	2	4
2	Інструментарій фінансового менеджменту у банку.	2	4
3	“ Магічний трикутник” банківського менеджменту	2	4
4	Особливості фінансового менеджменту у банку в умовах перехідної економіки	2	4
5	Методологія оцінювання капіталу комерційних банків за	2	2
6	Вимоги НБУ до капіталу комерційних банків України та їх вплив на політику діяльності банку	2	4
7	Проблема адекватності капіталу комерційного банку.	2	4
8	Планування комерційним банком потреби у власних	2	2
9	Джерела зростання капіталу: їх переваги і недоліки.	2	4
10	Дивідендна політика в банку. Суть оптимальної	2	2
11	Суть та зміст банківської політики щодо мобілізації	2	2
12	Фактори, що враховуються при залученні ресурсів.	2	2
13	Формування оптимальної структури пасивів банку.	2	2
14	Визначення вартості банківських ресурсів.	2	2
15	Організаційна структура кредитування, функції її складових.	4	6
16	Кредитна політика банку та її реалізація.	4	6
17	Ціноутворення банківських кредитів	4	4
18	Управління інвестиційним портфелем банку.	4	4
19	Інвестиційні стратегії, що використовуються в банківському менеджменті.	2	4
20	Сек'юритизація активів комерційними банками.	2	2
21	Управління банком під аспектами дотримання вимог регулюючих органів, мінімізації витрат, орієнтації на	4	4
22	Стратегії управління активами і пасивами банку. Застосування стратегії управління прибутковістю і	4	4
23	Система аналітичних показників при реалізації інтегрованого підходу до управління активами і	4	4
24	Методи управління активами і пасивами.	4	4
25	Методи управління, пов'язані з позабалансовою діяльністю.	4	2
26	Методи структурного балансування в банку	2	2
27	Організація та функції Комітету з управління активами і пасивами (ALCO).	4	2
28	Проблеми впровадження концептуальних засад УАП у практику роботи українських банків.	2	2

29	Управління кредитним ризиком.	6	4
30	Управління ризиком неліквідності.	4	4
31	Управління процентними ризиками.	4	4
32	Основні інструменти хеджування банківських ризиків.	4	4
33	Використання форвардних угод для хеджування банківських ризиків.	4	4
34	Ліквідна позиція банку. Розрахунок ліквідної позиції.	4	4
35	Методи та інструменти управління ліквідністю комерційного банку.	4	6
36	Способи визначення потреби в ліквідних коштах комерційного банку.	4	6
37	Управління банківською ліквідністю на макрорівні	4	4
Разом		120	138

6. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Управління фінансами в банківських установах» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- стандартизовані тести;
- поточне опитування;
- ситуаційні задачі;
- аналітичні звіти, реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- виступи на наукових заходах;
- залік.

7. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Управління фінансами в банківських установах» визначається за шкалою оцінювання:

За шкалою ТНЕУ	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	відмінно	A (відмінно)
85-89	добре	B (дуже добре)
75–84		C (добре)
65–74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35–59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1–34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

8. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№	Найменування	Номер
1.	Мультимедійний проектор	1-4
2	АВСВ2	3

9. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Банківський менеджмент: інноваційні концепції та моделі: моногр./ За заг. ред. проф. Л.О. Примостки. – К.: КНЕУ, 2017 – 380 с.
2. Довгань Ж.М. Менеджмент у банку. підруч. Тернопіль: Економічна думка, 2017. 512 с.
3. Довгань Ж.М. Менеджмент у банку. Навчально-методичні матеріали для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності “Фінанси, банківська справа та страхування” денної та заочно-дистанційної форм навчання. – Тернопіль: ТНЕУ, 2019.– 119 с.
4. Довгань, Ж. М. Фінансова стійкість банківської системи : економічна сутність, умови забезпечення та фактори порушення [Текст] / Ж. М. Довгань // Ринок банківських послуг в умовах структурного реформування економіки України : монографія / Б. Л. Луців, Ж. М. Довгань, Т. І. Андрушків, Ю. Б. Книш ; за ред. Б. Л. Луціва. – Тернопіль : ТНЕУ, 2017. – С. 152-180.
5. Довгань Ж.М. Економічна сутність фінансової стабільності банківської системи / Ж.М. Довгань //Наука молода, 2016. - № 25. – С. 26 – 39
6. Довгань Ж.М. Особливості управління кредитною діяльністю банківських установ у сучасних умовах [Текст] / Ж.М. Довгань // Світ фінансів. – 2015. – Вип. 4.- С.43-55
7. Довгань Ж.М. Удосконалення депозитної політики банківських установ [Текст] / Ж.М. Довгань // Наука молода. Збірник наукових праць

молодих вчених Тернопільського національного економічного університету. – 2015. – № 23. – С. 46-53

8. Довгань Ж.М. Підвищення ефективності діяльності банківських установ / Ж.М.Довгань / Світ фінансів.-2018.- випуск 3.- С.92-103

9. Zhanna Dovhan [The financial instruments market – an institutional approach](#) / Zh. Dovhan, I.Kravchuk, P Karas // Financial Markets, Institutions and Risks. – 2017. – №1.- s.22-28 (I.Kravchuk, P Karas)

10. Електронний словник Національного банку України [Електронний ресурс]: Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=32278664&cat_id=32278660

11. Жердецька Л.В. Системний банківський ризик: причини та напрями регулювання: моногр. / Л.В. Жердецька. – Одеса: Видавництво «Атлант», 2017. – 353 с.

12. Зверяков М.І. Антикризове управління фінансовою стійкістю банку в умовах економічних дисбалансів : [монографія] / М.І. Зверяков, О.М. Зверяков. Одеса : ОНЕУ, 2015. 418 с.

13. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджена Постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001, №368 (зі змінами та доповненнями). – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>

14. Підходи НБУ до стрес-тестування банків у 2018 році [Елетронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=65952478>

15. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків», схвалені Постановою Правління Національного банку України 15.03.2004 р., №104. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04>

16. Методичні рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України, схвалені Постановою Правління Національного банку України № 361 від 02.08.2004р. (зі змінами та доповненнями). – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0361500-04/page>

17. Порядок визначення та затвердження рейтингової оцінки банку за рейтинговою системою CAMELSO, схваленого Рішенням Правління Національного банку України 01.11.2016р., №393-рш. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/document/download;jsessionid=6E5C04F213A141F657B968AF7A21039A?docId=40919990>

18. Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» від 30.06.2016 р. № 351. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>

19. Постанова Правління Національного банку України «Про особливості здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України у 2018 році» №94 від 14 серпня 2018 року . – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/v0094500-18>

20. Сокиринська І.Г., Журавльова Т.О. Фінансовий менеджмент у банку. навч. посіб. Дніпропетровськ : Пороги, 2016. 192 с.
21. Фінансовий менеджмент у банку: Підручник / Л. О. Примостка. – 3-тє вид., доп. і перероб. К.: КНЕУ, 2012. 338 с.
22. Basel III: Finalising post-crisis reforms. December 2017. Available at: <https://www.bis.org/bcbs/publ/d424.pdf>
23. Basel Committee on Banking Supervision. Global systemically important banks: assessment methodology and the additional loss absorbency requirement. July 2013. Available at: <http://www.bis.org/publ/bcbs255.htm>
24. Börner, C.J. (2000) Strategisches Bankmanagement: Ressourcen- und marktorientierte Strategien von Universalbanken, München / Wien, 2000
25. Büschgen H. Bankbetriebslehre: Bankgeschäfte und Bankmanagement. Fifth Edition. 5 Auflage, Wiesbaden, 2014
26. Rose P., Hudgins S. Bank Management & Financial Services, 9th Edición New York, NY : McGraw-Hill, 2013, 740 p.
27. Sinkey Joseph F. Commercial Bank Financial Management (6th Edition), 2002.
28. Steiner, Manfred / Rathgeber, Andreas; Kennzahlensysteme in der Banksteuerung, in: Rolfes, Bernd (2006) (Hrsg.); Herausforderung Bankmanagement - Entwicklungslinien und Steuerungsansätze, Frankfurt am Main, Fritz Knapp Verlag, S. 475 - 490.
29. Schierenbeck, H. Ertragsorientiertes. Bankmanagement Band 1: Grundlagen, Marktzinsmethode *und* Rentabilitäts-Controlling, 8. überarb. und erw. Auflage, Wiesbaden, 2003
30. Timothy W. Koch, S. Scott MacDonald Bank Management, 8th Edition, 2015, 800 p.